

Alexander Duncker

**Wiejskie dwory, pałace
i rezydencje szlachty pruskiej
z dawnego powiatu sławieńskiego**

*Teczkę z litografiami
z albumu Alexandra Dunckera*

*przygotował do druku
oraz wstępem opatrzył
Jan Sroka*

© Copyright by Jan Sroka
© Copyright by Fundacja „Dziedzictwo”

WYDAWCA
Fundacja „Dziedzictwo” w Sławnie
e-mail: margraf2@gmail.com

DRUK
PPU „BOXPOL” sp. z o.o., 76-300 Słupsk, ul. Wiejska 28
e-mail: druk@boxpol.pl, tel. +48 588 424 371

9 788397 121102

JAN SROKA

ALEXANDER DUNCKER i jego dzieło

Alexander Duncker urodził się 18 lutego 1813 roku w Berlinie. Jego ojciec Carl Friedrich Wilhelm (1786-1869) pochodził ze znanej rodziny berlińskich księgarzy. Matką była Fanny z domu Wolf. Mieli czworo dzieci. Oprócz Alexandra byli to: historyk i polityk Maxymilian (1811-1886), Hermann (1817-1892) oraz publicysta i wydawca Franz (1822-1888).

Ojciec Dunckera założył wraz z Peterem Humblotem w 1809 roku wydawnictwo Duncker et Humblot.

Alexander po ukończeniu gimnazjum praktykował w firmie ojca, a następnie w 1837 roku założył własne wydawnictwo Verlag Alexander Duncker. W 1841 roku król Fryderyk Wilhelm IV nadał Alexandrowi Dunckerowi tytuł Königlicher Hofbuchhändler (Królewski Nadworny Księgarz).

Wydawnictwo specjalizowało się w literaturze beletrystycznej – publikowało powieści, dramaty, literaturę dziecięcą. Wśród autorów były najlepsze nazwiska ówczesnej literatury niemieckiej m.in.: Thekla von Gumpert, Ida Hahn-Hahn, Paul Heyse (laureat nagrody Nobla z 1910 roku), Karl von Holtei (znany śląski pisarz i aktor teatralny), August Kopisch, Fanny Lewald, Elise Polko, Hermann von Pückler-Muskau (podróżnik). W wydawnictwie Dunckera rozpoczęła karierę Theodor Storm – poeta i autor znanych nowel.

Ofcyna wydała też zbiór korespondencji króla Fryderyka II Wielkiego. Do 1897 roku ukazało się 29 tomów. Dzieło było kontynuowane po śmierci A. Dunckera. Do 1939 roku ukazały się tomy 30-46, a po roku 2003 tom 47. Alexander Duncker wydawał też własne utwory literackie, m.in. dramat „Patrioci”, nowele („Angiola Polimarino” i „Jej obraz”), opowieść dla dzieci „Jaskółki”.

Księgarz posiadał szerokie kontakty – prowadził korespondencję z królem Fryderykiem Wilhelmem IV, a po jego śmierci z cesarzem Wilhelmem I. Był oficerem rezerwy armii pruskiej i brał czynny udział podczas trzech wojen: prusko-duńskiej, prusko-austriackiej oraz francusko-pruskiej. Dosłużył się stopnia podpułkownika.

Zmarł w Berlinie 23 sierpnia 1897 roku.

* * *

Główne dzieło Alexandra Dunckera nosiło tytuł:

Die ländlichen Wohnsitze, Schlösser und Residenzen der ritterschaftlichen Grundbesitzer in der preußischen Monarchie nebst den Königlichen Familien-, Haus-Fideicommiss- und Schattull-Gütern in naturgetreuen, künstlerisch ausgeführten, farbigen Darstellungen nebst begleitendem Text von 1857 bis 1883 in seinem Verlag erschien.

(Wiejskie dwory, pałace i rezydencje szlachty pruskiej, wraz z rodziną królewską, rezydencjami letnimi, ogrodami przypałacowymi, artystycznie wykonane, z kolorowymi ilustracjami i tekstem w okresie 1857-1883).

Okładka 12. tomu zawierającego litografie powstałe w latach 1871-1873

Wydawanie litografii cieszyło się oficjalnym poparciem berlińskiego dworu.

Między 1857 a 1883 rokiem Duncker wydał w swojej oficynie 960 widoków rezydencji, pałaców i zamków ówczesnych prowincji Królestwa Pruskiego. Wszystkie były sporządzone techniką litograficzną w formacie 20x15 cm. 169 z nich poświęcono Brandenburgii, włączając oczywiście ziemie leżące dzisiaj na terenie województw lubuskiego i zachodniopomorskiego. 72 przedstawiają obiekty z terenów Pomorza Gdańskiego, Warmii i Mazur oraz reszty tzw. Prus Wschodnich, łącznie z obszarami leżącymi w dzisiejszym obwodzie kaliningradzkim. Ukazało się również 138 rezydencji z Saksonii, 120 z Nadrenii, 76 z Westfalii, 12 ze Szlezwiku-Holsztynu i Hesji-Nassau, 52 z Wielkiego Księstwa Poznańskiego i 227 ze Śląska. Całość składa się z 320 zeszytów, które złożyły się na 16 tomów: T.1 (lata 1857-1858), T.2 (lata 1859-1860), T.3 (lata 1860-1861), T.4 (lata 1861-1862), T.5 (lata 1862-1863), T.6 (lata 1863-1864), T.7 (lata 1864-1865), T.8 (lata 1865-1866), T.9 (lata 1866-1867), T.10 (lata 1867-1868), T.11 (lata 1869-1870), T.12 (lata 1871-1873), T.13 (lata 1873-1874), T.14 (lata 1875-1877), T.15 (lata 1878-1880), T.16 (lata 1881-1883).

Rocznie Duncker wydawał 10 zeszytów po trzy litografie w każdym. Średni nakład każdego zeszytu to 500 egzemplarzy. Każdemu przedstawieniu towarzyszy test obejmujący informacje o miejscowości i właścicielach.

Autorami chromolitografii i tekstów było wiele osób zarówno z kręgu właścicieli jak i artystów wykonujących litografie na zlecenie wydawnictwa.

W albumie Alexandra Dunckera ukazało się 7 ujęć pałaców i dworów z ówczesnego powiatu sławieńskiego. W tomie 2. z 1860 roku ukazały się litografie Żegocina (Segenthin) oraz Stawiska (Seehof). W tomie 3. (1860-1861) Redęcin (Reddenthin, Warcino (Varzin) i Kwasowo (Quatzow). W tomie 5. (1862-1863) znalazła się litografia Niemicy (Nemitz), a w tomie 7. (1864-1865) Biesowice (Besswitz).

Każdej litografii towarzyszyła karta z tekstem z informacjami o właścicielach i opisem obiektu.

Niżej litografia przedstawiająca pałac w Kwasowie oraz opis towarzyszący tej litografii

Z miejscowości, które w XIX stuleciu znajdowały się na terenie powiatu sławieńskiego – dziś na obszarze powiatu sławieńskiego znajdują się: Żegocino i Niemica w gminie Malechowo, Stawiska w gminie Postomino, Kwasowo w gminie Sławno. Pozostałe trzy: Redęcin w gminie Słupsk, Warcino i Biesowice w gminie Kępice.

* * *

Dwór w **Żegocinie** zbudowany został w stylu neogotyckim w XVIII wieku i chromolitografia Dunkera przedstawia tę formę. Budynek przedstawiony został ukośnie. Przebudowany został na początku XX stulecia w stylu secesyjnym. Po wojnie pałac adaptowano na biura i mieszkania pracowników Państwowego Gospodarstwa Rolnego.

Drugi dwór, który podobnie jak żegociński znajduje się w gminie Malechowo, znajdował się w **Niemicy**. Powstał na początku XVIII wieku. Po 1945 roku podzielił los wielu zabytków pomorskich i w 1959 roku został rozebrany.

W gminie sławieńskiej znajduje się dwór w **Kwasowie**. Jest to typowy XVII / XVIII wieczny niezbyt bogaty dwór pomorski. Na litografii ukazany został od strony parku. Po roku 1945 stanowił siedzibę miejscowego gospodarstwa rolnego, a obecnie pełni funkcje mieszkalne.

Czwarty dwór znajdujący się w powiecie sławieńskim, a ukazany na chromolitografii Dunkera, znajduje się w **Stawiskach**, w pobliżu Pieńkowa. Dwór powstał w połowie XIX stulecia i w takiej formie przedstawiony jest w albumie. Na początku XX wieku został znacznie przebudowany. Po roku 1945 użytkowany był przez miejscowe gospodarstwo rolne: znajdowały się w nim biura, a także ośrodek kultury. Po przemianie ustrojowej (1989) został sprzedany i stanowi własność prywatną

Pałac w **Biesowicach** zbudowany został w XIX wieku i należał do rodziny Zitzewitzów. Przebudowany został w latach 20-tych XX stulecia. Po 1945 roku mieściło się w nim Państwowe Gospodarstwo Rolne. Obecnie znajduje się w rękach prywatnych.

Pałac w **Warcinie** wybudowano w połowie XVII wieku. Wielokrotnie był przebudowywany. Był ulubioną rezydencją kanclerza Otto von Bismarcka. Od 1948 roku znajduje się w nim szkoła dla kandydatów na leśników.

Pałac w **Redęcinie** pochodzi z pierwszej połowy XIX wieku i powstał według projektu Friedricha von Schinkla – jednego z najwybitniejszych architektów w Królestwie Prus. Był własnością rodziny Belowów. W 1973 roku został ze względu na zły stan techniczny wysadzony w powietrze.

Wiele budowli – częściowo na litografiach idealizowanych – nie zachowało się do dziś. Dlatego ilustracje posiadają także wartość źródeł historycznych.

TECZKA ZAWIERA LITOGRAFIE PRZEDSTAWIAJĄCE REZYDENCJE:

Biesowice (niem. Besswitz)

Niemica (niem. Nemitz)

Kwasowo (niem. Quatzow)

Redęcino (niem. Reddenthin)

Stawiska (niem. Seehof)

Żegocino (niem. Segenthin)

Warcino (niem. Varzin)

Ryciny posiadają wymiar ok. 15 x 20 cm i naklejone są na passe-partout, na którym znajduje się złożona ramka i napisy.

Provinz Pommern.

Regierungs-Bezirk Köslin.

Kreis Schlawe.

Gezeichnet von August Schickel, gezeichnet von W. Schickel & Sohn

Verlag v. Alexander Duncker, Königl. Hofbuchhändler in Berlin.

BESSWITZ.

Provinz Pommern

Regierungs-Bezirk Köslin

Kreis Schlawe

Nach dem Orig. Auftr. v. J. Erbe ausgef. v. H. Hartmann, Druck v. Winkelmann & Söhne

Verlag von Alexander Duncker, Königl. Hof-Buchhändler, Berlin

NEMITZ.

Nach mit Quatzen, Aguaris & C. G. Gemmer, angef. v. H. Ober, Druck & Waiselmann u. Sohn.

Verlag von Alexander Duncker, Königl. Hofbuchhändler in Berlin.

QUATZOW.

Kupfer von Original-Genarelle v. Gemenetz ausgef. v. Th. Albert geogr. & Winkelmann in Cöln.

Verlag von Alexander Duncker, Königl. Hofbuchhändler in Berlin.

REDDENTIN.

Wohnung des Herrn von Gumbert auf der Insel in der See bei Schlawe.

Verlag von Alexander Duncker, Königl. Hofbuchhändler in Berlin.

SEEHOFF.

Nach dem Originalgemälde von Hermann Joseph v. Th. Albert, jetzt in Wasserfarben in Paris

Verlag von Alexander Danks, Königl. Hofbuchhändler in Berlin.

SEGENTHIN.

Kath. von Strödel-Aquarelle v. Franzisc. Engel v. Th. Albrecht u. W. Wöckelmann u. Sime.

Verlag von Alexander Danks, Königl. Hofbuchhändler in Berlin.

VARZIN.